

LA RETIRADA

La terra trepida als nostres peus. El bombardeig intensíssim iniciat el dia abans s'ha intensificat des de bon matí. Els obusos de l'artilleria enemiga estenen una cortina espessa de foc darrere nostre. Els canons callen només que per deixar pas a l'aviació, que metralla les nostres posicions, mentre sortidors imponents de pedra, terra i fum converteixen en runes la petita població que limita amb la segona línia, i les trinxeres desapareixen de davant nostre en una metamorfosi progressiva de formes.

El fred és intens i la terra està coberta de fang, un fang llefiscós i negrenc que se'ns enganxa al cos i ens cobreix el rostre. Fa més de quinze dies que no ha arribat el relleu i tots plegats ens movem com al·lucinats sota d'aquella pluja de metralla que ens obliga a una vigilància permanent. Fins al dia abans no havia sortit el sol, un sol escardalenc d'hivern, després de deu dies de pluja menuda i ininterrompuda. Tot és xop a l'entorn nostre. I, malgrat la cruessa del dia, la suor ens regalima rostre avall. Sense dormir, gairebé sense menjar, la febre és el que ens manté, fermes, en el nostre lloc de combat.

—Aquests porcs ens tornaran a deixar sense menjar, avui —brama Recasens, indignat.

—Això durarà tot el dia —contesta Canals, amorrat a terra i amb els peus dins del bassal d'aigua que hi ha al fons de l'embut que els serveix de refugi.

Hi ha un moment de quietud, però en el cervell ens rebruny una bona estona, encara, l'eco imponent i mortificant de les bombes que l'aviació enemiga ha deixat caure sobre les nostres línies, i el martelleig monorítmic de les metralladores antiaèries.

—No hi ha dubte que en preparen una de grossa, aquests bàrbars —diu Canals, aixecant-se feixugament, mentre s'eixuga el rostre amb les mans terroses.

—Així es morissin tots... Bandarres!

—Deixaran Catalunya convertida en un munt de runes. Aquest maleït Franco ens té un odi terrible!

—Parles com un vençut, Canals...

—¿Vençut? A les meves mans voldria veure-la, aquesta xurma feixista. I parlen de patriotisme... Canalles! El que fan es arruïnar-la, la pàtria. Potser sí que creuen que els ajuden graciosament, els estrangers que han portat aquí. Pobres d'ells si arriben a guanyar la guerra!

—Però amb Catalunya no podran... —I, com si algú el contradigués, repeteix frenètic—: No, no podran..., no podran!

Recasens, abatut, cau de cap dins del bassal d'aigua de l'embut i s'aclareix una mica. Canals li ofereix una cigarreta. Encenen i surten, vacil·lants, del refugi.

Fa cinc minuts que no s'ha oït ni un tret, ni una explosió.

—Aquesta quietud m'espanta —comenta un dels soldats.

Canals i Recasens havien nascut, amb pocs dies de diferència, a la mateixa casa de Barcelona i s'estimaven com germans. Els mobilitzaren junts, es presentaren junts i junts anaren a parar a la mateixa unitat. Tenien un sol pensament i una sola voluntat: Catalunya. I, perquè sabien el que representaria per als catalans que els nous bàrbars possessin sobre Catalunya la seva urpa destructora, lluitaven amb coratge exemplar. El seu nom, ara l'un ara l'altre, havia figurat, més d'una vegada, a l'ordre del dia.

Recasens continua barbotejant:

—No passaran, ¿oi, Canals? No, no; no passaran! Catalunya és nostra, nostra! Si s'han volgut vendre Espanya, que els la donin; però Catalunya no, no... Maleïts invasors!

I, després d'un curt silenci meditatiu, exclama:

—Mira-te'ls, ja tornen!

Les ordres del comandament circulen ràpidament al llarg de la posició:

—Aviació enemiga! Aviació enemiga!

Moviment, crits, camuflatge; però també indiferència.

—¿Has vist, Canals? Trenta!

—Criminals! Volen arrasar-ho tot!

I s'estiren novament al fons d'un embut, mentre les bombes, en esclatar, aixequen, entorn seu, sortidors imponents de fum, terra i pedres.

Quan els vint-i-set Junkers han deixat caure al voltant de la posició la càrrega destructora, desapareixen novament per darrere de les línies enemigues. Un dels tres caces, en passar per davant del sol, projecta damunt dels suposats objectius l'ombra d'una enorme creu. Els altres dos descriuen una ampla espiral i descendeixen per observar les destrosses causades. Perseguits per les nostres metralladores, emprenen, ràpids, la fugida.

Immediatament comença de nou el canoneig de l'artilleria. Els obusos xiulen estridents mentre la nostra artilleria contesta l'atac enèrgicament. Un dels obusos cau a pocs metres de distància. L'explosió és terrible. Algunes pedres van a parar dintre de l'embut on s'han refugiat Canals i Recasens.

—Tiren a destruir, els maleïts!

—No hi ha qui ho resisteixi, això, Canals. Acabarem tots folls!

—Tinc por que no hi serem a temps! Si ataquen, no podem cobrir la retirada. Els bandarres fan foc intens de cortina darrere nostre.

El comandant general del sector ha donat ordre d'evacuació dels pobles propers. La notícia cau, entre nosaltres, pitjor que una bomba. Ningú no sap d'on ha sortit la informació, però tothom la creu a ulls clucs.

—Això vol dir que no hi ha possibilitat de contenció —comenta Recasens—. Quin fàstic!

El bombardeig enemic s'allarga fins a primeres hores de la tarda. En callar els canons, tothom espera que

arribaran els avions altra vegada. Ningú no gosa moure's del seu lloc. El silenci és absolut.

A les posicions enemigues es nota una activitat enorme. Per un revolt descobert de la carretera que dominen les nostres forces es veuen passar camions, sense interrupció, que no són hostilitzats per les nostres bateries perquè el comandament ha fet circular l'ordre severa de no fer foc.

Entre els soldats es creuen mirades d'intel·ligència. ¿Què passa? Tothom pressent, però, que s'apropa una gran batalla. Malgrat tot, es respira tranquil·litat en el transcurs d'aquell parèntesi de calma.

Fa dues hores que regna la calma. El sol inicia la posta i el fred es deixa sentir intensament. L'aire suau de la tarda fibla a la pell com punxades d'agulla. Canals i Recasens estan assegurats a l'entrada d'una xabola. Fumen. El tabac és un gran lenitiu per al soldat, en les escasses hores que el front deixa de calma.

—És terrible, això.

—No t'entenc —objecta Canals.

—Tants dies sense tenir notícies d'ella.

—No et preocupis, home. Jo tampoc no en sé res, i ja ho veus!... Allà dalt estan bé. Quan acabi aquesta maleïda guerra podrem viure tranquils.

—Pobra muller! ¿Què deu fer, tota sola? ¿I encara hi ha qui els ajuda, aquests porcs?...

De sobte circula la veu de retirada. L'ordre és imperiosa. L'enemic ha aconseguit infiltrar-se per un dels

sectors immediats, marcant una bossa que ens posa en perill d'èsser copats.

—M'ho temia —diu Recasens.

—Menys mal que els bàrbars d'aquí al davant no tiren, ara.

—La retirada podrà ésser ordenada.

I respiren esperançats, malgrat el cansament que els domina.

El tinent crida, un sergent ordena, els caporals s'agiten d'ací i d'allà escampant l'ordre ràpidament:

—A formar, a formar! —diuen amb veu imperiosa.

Els moviments de la infanteria són pesats, lents. Els soldats obeeixen com autòmats la veu del comandament. La carretera, al cap de poc, és un formiguer. Alguns ferits són traslladats i apilotats a una ambulància. Les escasses peces d'artilleria i les metralladores són carregades als camions.

Finalment s'inicia la marxa. Comença a fer-se fosc. Alguns soldats van proveïts de llargues branques per si cal transportar algun ferit. El pas és lent.

Quan les forces arriben a l'entrada del poble, la veu del comandant travessa, com un ganivet, tota la columna:

—Aviació enemiga! Aviació enemiga! A les cunetes, a la dreta i a l'esquerra! A les cunetes! Ràpids!

Tothom corre d'una banda a l'altra, estirant-se a les cunetes. Canals i Recasens s'estiren al marge d'un camp ple d'embut. Els senyals d'altres bombardeigs hi són evidents.